

2021 • JULI

MARIËNBURG

JAAR 38 • 03

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

JONGEREN EN RELIGIE

LEVENSSCHETS BERT LAYENDECKER

VERLANGEN NAAR GOD

BIJBEL EN BARBECUE

HOMOSEKSUALITEIT EN GELOOF

SPIRITUALITEIT NA CORONA

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2021 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Henk Baars

Tom van den Beld

Michel Besnard

Riet Bos

Erik Jurgens

REDACTIE-SECRETARIAAT

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

Nicole Buijtendijk, secretaris, 030-2751989

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

LEVENSSCHETS VAN EEN KRITISCH
KATHOLIEK Bert Laeyendecker (1930-2020)

HERMAN NOORDEGRAAF

07

BEVRIJDINGSVERHALEN

ERIK JURGENS

08

OUDEREN EN JONGEREN OVER
GELOOF EN KERK

Is een gesprek mogelijk

TOM VAN DEN BELD

11

KOMT HET OOIT NOG GOED?

JAN GLORIUS

14

VERLANGEN NAAR GOD

Een gesprek met Mariet Rijk, Vrouwe van Bethanië

HENK BAARS

18

BIJBEL EN BARBECUE

RIET BOS

20

EEN KERK VAN VRAGEN

Spiritualiteit na corona

THEO PAUL

EN VERDER...

13 KERKELIJKE AANGELEGENHEDEN | Tom van den Beld -

Capucijnse casuïstiek

17 Erik Jurgens: Godsspraak - en spreken over God

19 Tip voor een uitje

20 GRENZELOOS GELOVEN | Henk Baars -

Synodale raadpleging in Nederland te laat?

24 Huub Schumacher: Zonder eeuwigheid is het geen leven

DE ON-SCHULD VOORBIJ

Toen ik in de jaren tachtig van de vorige eeuw bij het Koninklijke/Shell-Laboratorium, Amsterdam onderzoeker was, hadden we al discussies over olielekages in 'Nigeria'. De repliek van directiewege was dat dergelijke lekkages niet op het conto van Shell geschreven konden worden. Wat waren wij, employés, goedgevolg. We doorzagen het systeem van het doorschuiven van verantwoordelijkheid naar onderaannemers niet. Shell kon zijn handen in onschuld wassen.

Daar moest ik onwillekeurig aan denken toen Shell tot de orde werd geroepen door de rechter om veel sneller werk te maken van CO₂-reductie. Multinationals staan niet boven de wet. Hun on-schuld houdt op te bestaan. Burgers zijn bezorgd over de aarde van morgen en slikken het niet langer als multinationals en regeringen hun rechten en welzijn met voeten treden. Het is Urgenda geworden. Of het nu gaat om de opwarming van de aarde, het geluid bij Schiphol, de uitstoot bij Tata Steel, het dieselschandaal, de kinderopvangtoeslag, de geheugenzwakke van politici, of het machtsmisbruik van Google en Apple.

Macht verduistert waar het echt om gaat: respect voor en compassie met je medemens, iedereen in de palm van Gods hand. Macht verziekt en corrupteert. In het CDA zie je zelfs verstandsverbijstering waardoor Pieter Omtzigt geen voet aan de grond krijgt. Waar is de 'C' van CDA? In de r.-k. kerk mis je de compassie als lhtbi'ers een inzegening van hun verbintenis geweigerd wordt. Is dat echt wat Jezus adviseert, Mgr. Hendriks? Uw boek heeft toch als titel: "Doe maar wat Hij u zeggen zal"?

Het staat zo duidelijk in het Evangelie van Maria Magdalena (hoofdstuk 8): .. terwijl Hij zei: "Stel geen enkele regel dan die Ik heb gesteld voor jullie en geef geen wet op de manier van de wetgever, opdat jullie er niet door gevangen gehouden worden. Zorg ervoor dat niemand jullie misleidt door te zeggen: 'Zie hier!' of 'Zie daar!', want de Zoon des Mensen is in jullie binnenste. Volg Hem na."

Burgers en gelovigen zijn mondig geworden, hun on-schuld voorbij. Dankzij internet en social media komen zij alles te weten. Zij verwachten van hun leiders dat die hen in hun waarde laten en hun rechten respecteren. De wereld lijkt zwanger van verandering. Kortom: een teken van hoop dat een nieuwe wereld komen zal.

HET VOLGENDE NUMMER
VERSCHIJNT OKTOBER 2021.
BIJDRAGEN UITERLIJK 15 AUGUSTUS
AAN HET REDACTIE-ADRES.

TER-
ZIJ-
DE

TEKST

HERMAN NOORDEGRAAF

FOTO

N-YTHING DESIGN

LEVENSSCHETS VAN EEN KRITISCH KATHOLIEK

Bert Laeyendecker (1930-2020)

Op 8 augustus 2020 overleed op negentigjarige leeftijd de socioloog Bert Laeyendecker. Hij is actief betrokken geweest bij de vernieuwingsbeweging binnen de rooms-katholieke kerk. Reden om hem hier te gedenken met een beknopte levensschets.

JEUGD, AUGUSTIJN, WETENSCHAP

Leonardus Laeyendecker werd op 18 juni 1930 in Utrecht geboren. Hij groeide op in een eenvoudig katholiek arbeidersgezin. Zijn vader was boekbinder in een katholiek grafisch bedrijf. Zijn jeugd werd gestempeld door de crisisjaren, die zich ook in het gezin deden voelen, en de oorlog. In de hongerwinter werd hij dankzij de kerk ondergebracht bij een katholiek gezin in de Achterhoek. Daar leerde hij het leven en werken op een boerderij kennen. Van jongs af aan was Leo een verwoed lezer. Dat zou hij heel zijn leven blijven. Omdat hij een goede leerling was, ging hij niet, zoals voor de hand lag, naar het beroepsonderwijs, maar naar het St. Bonifacius Lyceum in Utrecht. Daar deed hij in 1948 eindexamen en was hij vervolgens enige tijd werkzaam op een bank. Dat bevredigde hem echter niet en hij besloot toe te treden tot de orde van de Augustijnen, die in Utrecht actief was. Het leven bij de Augustijnen met veel bezinning en studie en nadruk op de onderlinge gemeenschap trok hem aan. Hij koos als ordenaam Bertrandus, maar dat werd al gauw Bert. Als novice studeerde hij theologie en filosofie. In 1957 kreeg hij de priesterwijding. In 1958 ging hij sociografie studeren aan wat toen nog heette de Gemeente Universiteit van Amsterdam (nu: UvA). De keuze voor deze universiteit werd ingegeven door de mogelijkheid om er veel sociologie bij te kunnen doen. Hij viel op omdat hij een oudere student was en in het zwart met een wit boordje liep.

Hij woonde niet in een klooster, maar in de pastorie van een parochie in Amsterdam-West van waaruit hij naast zijn studie ook pastoraal werk verrichtte. In 1964 legde hij cum laude zijn doctoraalexamen af. Daarna werd hij wetenschappelijk medewerker bij de hoogleraar sociologie Sj. Hofstra. In 1967 promoveerde hij bij hem op het proefschrift *Religie en conflict. De zogenaamde sekten in sociologisch perspectief*. Dat onderwerp had alles te maken met de vernieuwingen in de katholieke kerk zoals die tijdens en na het Tweede Vaticaans Concilie gestalte kregen en waarmee hij van harte instemde. Hij liet zien hoe religieuze groeperingen die met de negatieve naam sekte werden bejegend reële tekortkomingen

in kerken aan de orde stelden. De daardoor opgeroepen conflicten konden belangrijke motoren van verandering zijn. Laeyendecker promoveerde op 15 december 1967, maar daarvoor was er buiten zijn toedoen een rel ontstaan. Voor de vereniging van studenten in Amsterdam had Walter Goddijn, belangrijk adviseur van de bisschoppen, onder meer onder verwijzing naar het proefschrift van Laeyendecker, de stelling verdedigd dat de kerk van Nederland het recht had van dissidentie en dat de vrede tussen de Nederlandse kerk en de centrale kerk geen principiële opdracht was. Goddijn sloot daarmee aan bij een van de stellingen bij het proefschrift, hij werd door de behoudende Confrontatiegroep stevig aangevallen en de zaak kreeg aandacht in de pers.

Ook voor zijn orde deed Laeyendecker onderzoek. In 1967 schreef hij voor het kapittel een rapport over de huidige en toekomstige mankracht bij de provincie. Hij liet zien hoe de provincie verouderde en dat de aanvulling te gering was om de terugloop tegen te gaan. Het arbeidspotentieel zou teruggaan tot een derde of een kwart van de huidige sterkte. Om dit tegen te gaan zou de provincie fundamentele doelstellingen moeten formuleren over de taak van de kerk en de zin van het kloosterleven.

Er voltrok zich echter een belangrijke verandering in zijn leven: op zondag 19 januari 1969 deelde de pastoor van de Augustinuskerk in Amsterdam-West tijdens de missen vanaf de preekstoel mee dat pater Laeyendecker de orde verliet en het priesterambt neerlegde. De reden was dat hij op godsdienstsociologische bijeenkomsten de vakgenote Mady A. Thung had leren kennen. De relatie, die vanwege zijn priesterschap twee jaar geheim moest blijven, liep uit op hun huwelijk in 1969. Het was een 'gemengd' huwelijk, omdat Mady Thung nederlands hervormd was.

Een volgende stap in Laeyendeckers wetenschappelijke loopbaan volgde in 1969 toen hij tot lector in de sociologie werd benoemd in Amsterdam. Daarna was hij van 1973 tot

Hij kwam onder meer tot de conclusie dat het vasthouden aan een priesterambt dat gereserveerd was voor celibataire mannen achterhaald was

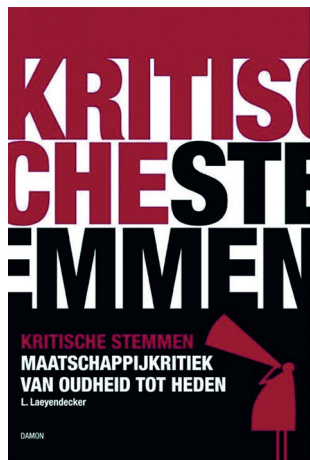
1989 hoogleraar algemene sociologie in Leiden.

IN DE VERNIEUWINGSBEWEGING

Laeyendecker nam actief deel aan de vernieuwingsbeweging in de katholieke kerk, al in het Pastoraal Concilie. Toen het tij keerde en de restauratie zich inzette, was hij betrokken bij tegenbewegingen. Hij sloot zich aan bij de Landelijke Beweging Open Kerk, die ontstond in reactie op de benoeming van bisschop Gijsen in 1972, en later bij de Acht Mei Beweging. Hij was lid van de Studiecommissie van de AMB en van het algemeen en dagelijks bestuur. Laeyendecker publiceerde belangrijk godsdienstsociologisch werk. Daarmee wilde hij ook bijdragen aan de kerkelijke vernieuwing door vanuit een sociologische invalshoek de ontwikkelingen in de kerk te analyseren. Hij besteedde daarbij veel aandacht aan machtsfactoren, iets waarop binnen de kerk een taboe ligt en waarover vaak verhullend wordt gesproken. Vooral als bepaalde structuren een sacraal karakter krijgen toebedeeld is dat het geval. Achter allerlei incidenten rond priesters die spreek- en schrijfverboden kregen opgelegd of uit het ambt werden ontheven, speelden machtsfactoren een rol. In twee boeken analyseerde hij de Rooms-Katholieke Kerk, te weten *Om de beheersing van het charisma. Heil en macht in de R.K. Kerk* (1993) (let op de ondertitel!) en *Het laatste monopolie van de R.K. Kerk. Veranderende verhoudingen tussen priesters en leken* (1999). Het laatste boek was 'een bijdrage van de Acht Mei Beweging aan een voortgaand gesprek'. In 1998 had de AMB een commissie ingesteld die de mogelijkheid moest onderzoeken van een publicatie over de veranderende verhoudingen tussen priesters en leken. Laeyendecker maakte deel uit van deze commissie en schreef de tekst die, na in concepten aan de commissie te zijn voorgelegd, op zijn naam kwam te staan. Hij was daarin radicaal kritisch over het gewijde ambt. Hij kwam onder meer tot de conclusie dat het vasthouden aan een priesterambt dat gereserveerd was voor celibataire mannen achterhaald was. In zijn 'Woord vooraf' toonde het bestuur van de AMB zich zeer erkentelijk, maar schreef daarbij wel dat het uiteindelijke resultaat geheel voor de verantwoordelijkheid van de auteur kwam.

Laeyendecker is tot op het laatst de ontwikkelingen in de kerk met een existentiële betrokkenheid blijven volgen. Was hij aanvankelijk hoopvol over mogelijke veranderingen door het optreden van paus Franciscus, later is hij pessimistischer. In een vlijmscherpe analyse liet hij zien dat de kerk zich in een ernstige crisis bevond: een existentiële crisis, een geloofs-crisis, een structuurcrisis en een leiderschapscrisis. Zelf kerkten

FOTO

BANNINGVERENIGING |
N-YTHING DESIGN

*Het laatste grote boek dat Laeyendecker schreef, na zeven jaar noeste arbeid, was **Kritische stemmen. Maatschappijkritiek van Oudheid tot heden** (2013)*

hij en zijn vrouw in de laatste jaren, toen zij in Doorn en daarna in Driebergen woonden, bij de Nederlandse Protestantse Bond (NPB, nu Vrijzinnigen Nederland). Zij voelden zich thuis in deze open en ondogmatische gemeenschap. Hij ging zelf regelmatig voor in diensten, ook elders in het land.

ALGEMEEN SOCIOLOOG

Laeyendecker ontwikkelde zich naast zijn godsdienstsociologisch werk tot een van de grootste kenners in Nederland van de sociologische theorie. Hij heeft belangrijke publicaties op zijn naam staan, zoals *Orde, verandering, ongelijkheid. Een inleiding tot de geschiedenis van de sociologie* (1981) en *Sociale verandering: Problemen en theorieën* (1984). Nadat als gevolg van bezuinigingen in 1989 het Sociologisch Instituut in Leiden werd opgeheven, legde hij zijn ambt neer, hoewel hij in Rotterdam verder had kunnen werken. De nieuwe zakelijkheid en de disciplinerende van de wetenschap, die de kritische functie van de wetenschap uitholde, deden hem daartoe besluiten. Hij ging zich daarna onder meer inzetten voor het mede door zijn vrouw opgerichte Multidisciplinair Centrum voor Kerk en Samenleving (MCKS), een centrum voor studie en beraad ten dienste van kerken en oecumene. Hij heeft daarvoor belangrijke studies gepubliceerd, zoals *Brengt de vooruitgang ons verder? Kanttekeningen bij een wijd verbreid geloof* (1986), *Bedreigde cultuur. Over moderniteit, wetenschap en religie* (1994) en (met Marthy P. Veerman) *In de houdgreep van de tijd. Onze omgang met de tijd in een consumptieve cultuur* (2003). Ze droegen alle een maatschappijkritische inslag. De dynamiek van de westerse samenleving wordt bepaald door wetenschap, economie en technologie in hun onderlinge verstrengeling, die werken volgens eigen normeringen en daarbij moeilijk te beïnvloeden zijn vanuit dieper liggende waarden en zinsoriëntaties (het WET-complex). Het laatste grote boek dat Laeyendecker

schreef, dat verscheen na zeven jaar van noeste arbeid en 800 pagina's telde, was *Kritische stemmen. Maatschappijkritiek van Oudheid tot heden* (2013). Ook hier dus weer aandacht voor de dissidenten! Het boek is meer dan een beschrijvende encyclopedie. Het geeft ook sociologische achtergronden, analyse en een evaluatie.

Op 15 augustus 2020 vond de uitvaartdienst in Doorn plaats. Het slotlied was 'De steppe zal bloeien', het lied van de AMB en ook van Bert Laeyendecker, een lied dat vol bijbelse beelden uitzicht op redding geeft. Bert Laeyendecker kon terugzien op een rijk en productief leven, waarin hij tot op het laatst met scherpe en kritische geest de ontwikkeling in kerk en samenleving volgde vanuit een intellectuele, maatschappelijke en gelovige betrokkenheid. Wij zijn hem dankbaar voor wat hij ons geschonken heeft. ●

Zie voor een uitvoering in memoriam: Herman Noordegraaf & Kees de Groot, 'Socioloog en kritisch katholiek. In memoriam Leonardus (Bert) Laeyendecker (1930 - 2020)', in: *Religie & Samenleving* jaargang 16 nr. 1, pp. 54 t/m 65.

HERMAN NOORDEGRAAF IS EMERITUS HOGLERAAR VOOR DIACONAAAT AAN DE PROTESTANTSE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT. HIJ LEERDE BERT LAEYENDECKER AL KENNEN TIJDENS ZIJN STUDIE WESTERSE SOCIOLOGIE IN LEIDEN EN WERKTE ONDER MEER MET HEM SAMEN IN HET KADER VAN HET MULTIDISCIPLINAIR CENTRUM VOOR KERK EN SAMENLEVING (MCKS).

BEVRIJDINGSVERHALEN

FRANCK PLOUM HEEFT EEN GROTE STAAT VAN DIENST IN HET KADER VAN ALLES WAARVOOR DE MARIËNBURG ZICH HEEFT INGEZET, EN NOG INZET. ZIJN HONDERD COMMENTAREN OP DE BIJBEL DRAGEN HIERVAN DE SPOREN: HET MESSIAANS VISIOEN VAN VREDE EN GERECHTIGHEID DOORDESEMPT DE PAGINA'S, ZICH KEREND TEGEN "DE SYSTEMEN VAN DE WERELDDORDE (DIE) ONDERDRUKKEND ZIJN". DE COMMENTAREN, ZELDEN LANGER DAN EEN BLADZIJDE, ZIJN DUIDELIJK OOK UITGEZOCHT OM DAT VISIOEN ZICHTBAAR TE MAKEN.

Dat visioen komt uit de Tenach, de Joodse bijbel – en Ploum benadrukt terecht dat Jezus een Joodse rabbijn was die leefde in deze traditie.

Ik herinner mij een preek van Jan van Kilsdonk, jaren zestig, op 1 januari. Dit was toen nog het feest van de Besnijdenis des Heren. Achtste dag na Kerstmis. 'De Kils' hamerde er bij ons in dat Jezus dus een Jood was – en dat deze feestdag dat benadrukte. Toen een bijzonder geluid. Nu nog trouwens, het feest is inmiddels helaas omgezet in een Maria-feest... De commentaren wekken de indruk dat zij te herleiden zijn tot Ploums preken. Er is vaak een preektoon, de teksten vragen erom te worden voorgedragen. Een voordracht is inderdaad vaak aansprekender dan een geschreven tekst. Ik haalde zelf meteen mijn bijbel erbij, om de betrokken tekst eerst te lezen, en dan pas het commentaar. Dat werd me soms niet makkelijk gemaakt, omdat de vindplaats niet altijd te 'vinden' was. De commentaren van ds. Carel ter Linden, *Nieuwe Bijbelse Miniaturen*, in 2020 uitgegeven bij de Arbeiderspers (!) zijn daarin consequenter, telkens verwijzing naar de tekst voorop. In de protestantse traditie moet je dan ook eerst de tekst uitzoeken, en dan preken. In de katholieke is het preken, en er dan een tekst bij zoeken... Korte commentaren hebben het voordeel dat je ze als 'lekenbrevier' kunt gebruiken. Elke dag een bijbelverwijzing om te proeven uit die schat.

Regelmatig kwam ik overigens commentaren tegen bij Ploum die mij op een nieuw spoor hebben gezet. Het curieuze verhaal over Jezus en de Samaritaanse vrouw ("Vijf

mannen hebt gij gehad, en die gij nu hebt is Uw man niet", Joh. 5:18) legt hij uit tegen de achtergrond van het land Samaria. Veroverd door het Assyrische Rijk, Joodse bevolking ten dele weggevoerd, nieuwe bewoners ingebracht vanuit vijf Assyrische steden, inclusief hun eigen goden. "Dat ging niet over huwelijksmoraal", schrijft Ploum "maar over afgodendienst aan de goden van de vijf steden" in plaats van aan Hem die spreekt in de Tenach. In mijn lange roomse leven heeft nog niemand mij deze uitleg verschaft. Het bleef bij huwelijksmoraal.

Steeds opnieuw rijst in de commentaren de vraag naar waar God woont (een betere vraag dan: bestaat God?). Niet in de hemel, maar daar waar gerechtigheid is, zegt Ploum. Wie verschaft die gerechtigheid? Niet God verschaft die. Wijzelf doen dat, door ernaar te handelen in ons dagelijks leven. Dat messiaanse visioen kan ons inspireren om die gerechtigheid te laten geschieden. Maar zit niet te wachten op de vier ruiters van de Apocalyps, na wier vreselijk verschijnen een nieuwe wereld uit de hemel neerdaalt.

Lezen maar dus, elke dag een commentaar. Maar lees de Bijbel zelf erbij! ●

FRANCK PLOUM, *ZO STAAT GESCHREVEN, HONDERD KORTE COMMENTAREN BIJ DE BIJBEL*, UITG. PARIS BOOKS, 2021, 130 PP., €9,95

TEKST
TOM VAN DEN BELD
FOTO
KAI PILGER | JUMP 1987

OUDEREN EN JONGEREN OVER GELOOF EN KERK

IS EEN GESPREK MOGELIJK?

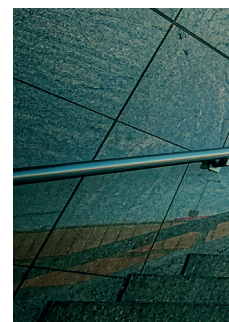
De redactie van *Mariënborg Magazine* vroeg prof. dr. Monique van Dijk - Groeneboer, hoogleraar Religieuze Educatie aan de Faculteit Katholieke Theologie aan de Universiteit van Tilburg, om haar visie op het onderwerp van dit artikel. Zij was wegens drukke werkzaamheden helaas niet in de gelegenheid een artikel voor ons magazine te verzorgen, maar wel bereid het nodige materiaal over deze materie ter beschikking te stellen. Ik dank haar hiervoor uiteraard zeer. Met de hulp van haar inbreng probeer ik hier de mogelijkheden te verkennen om over de generaties heen met elkaar te spreken over geloof en kerk.

Als lezers van dit magazine zijn wij bijna allemaal ouderen die opgegroeid zijn in de omarming van de katholieke kerkelijke cultuur. Wij hebben meestal die omarming in de loop van de tijd als wat knellend ervaren, maar het geloof is ons dierbaar gebleven.

Onze kinderen, en zeker onze kleinkinderen, denken daar wat anders over. Zij hebben meestal geen herinnering meer aan een kerk zoals wij die hebben meegemaakt. Sterker nog,

bij de meesten van hen lijkt het geloof als zodanig nauwelijks nog een rol te spelen in hun dagelijks leven.

Wij, de oudere generatie, vinden dat jammer. We zouden er best eens met hen over willen praten. Maar meestal doen wij er het zwijgen toe, omdat we denken dat onze wereld en die van onze (klein)kinderen zo ver uit elkaar liggen, dat het weinig oplevert om met hen over religie en zingeving in gesprek te gaan. Maar het gaat wel over de zin van het leven, over kernwaarden, over gelukkig zijn, over “waar kom ik vandaan?”, over hun toekomst. En wij hebben zoveel meegemaakt en dus zoveel in huis. Is het dan niet bijna

een plicht om met onze volgende generaties daarover in gesprek te blijven, zonder te indoctrineren of hen iets op te dringen? Of vergissen we ons en blijkt religie nog wel degelijk belangrijk voor onze volgende generaties? Dat zou een onderzoek waard zijn.

Stand van zaken

Jonge mensen van nu hebben, zoals al gezegd, ogenschijnlijk niet veel meer met religie, godsdienst, geloof of kerk. Met religie verbonden termen als sacraal, bovennatuurlijk, heilig, goddelijk of transcendent zijn hen vreemd. De katholieke en evangelische jongeren bij wie dat wel het geval is, vormen slechts een minderheid.

De algemene indruk is dat in de samenleving waarin de jonge mensen van nu leven, religie, en zeker de institutionele religie, teruggedrongen is naar het privé domein. Wat rest zijn nog wel christelijke waarden en normen en, wat genoemd wordt, een vorm van cultuurchristendom. Daar hebben jongeren nog wel enig besef van, maar wat religie kan betekenen voor het ontdekken van de zin van het leven, voor het maken van verantwoorde keuzes en voor andere belangrijke waarden, ontgaat hen merendeels. De oppervlakkige ‘sociale-media-maatschappij’ werkt daarbij eerder tegen dan mee.

Daarnaast is de huidige samenleving, zoals Van Dijk het noemt, ‘gede-institutionaliseerd’. Dat wil zeggen dat men niet meer erg geneigd is ergens lid van te zijn, dus ook niet van kerken. Als jongeren al ergens lid van zijn, dan is dat hooguit van sportclubs en dan nog vaak in de vorm van ‘erin en eruit’.

In het onderwijs, waar jonge mensen toch het grootste deel van hun tijd doorbrengen, gaat kennisoverdracht menigmaal ten koste van de persoonsvorming. De schoolpopulatie is veel meer divers geworden en dus komt de identiteit van scholen onder druk te staan en is aandacht voor religie marginaal. De ouders van de jonge mensen – onze kinderen, kun je zeggen – zijn helaas dikwijls het contact met kerk en godsdienst kwijtgeraakt, en dus onthand als ze met hun kinderen over

deze materie zouden willen spreken.

Van Dijk vermeldt dat in een internationaal onderzoek naar de relatie tussen jonge mensen en religie vier soorten jongeren zijn te onderscheiden:

- Traditionele, orthodoxe jongeren, een kleine slinkende groep van tussen de 10 en 20%
- Jongeren die niets met religie hebben, er niets van weten of tegen zijn (40%)
- Jongeren die een vage verbinding hebben met een religieus instituut. Zij hebben er van huis uit nog wel iets mee, maar laten het niet spelen in hun identiteitsvorming (25%)
- Jongeren die voor zichzelf een religie samenstellen (‘shoppen’) en daar actief mee bezig zijn (plm. 25%)

Hoe anders was het bij ons, de oudere generatie. Wij hadden in onze jonge jaren bijna allemaal nog een binding met godsdienst en kerk. Al was die voor de een sterker dan voor de ander, wij hadden steun aan de vanzelfsprekende aanwezigheid van de religie in ons leven. We wisten waar we aan toe waren; waar we de zin van het leven moesten zoeken, werd ons voorgehouden door de religieuze omgeving waarin wij opgroeiden. Dat had positieve kanten, want we hebben daarin zeker ook rijkdom ervaren. Maar het feit alleen al dat wij, Mariënburgers, onszelf ‘kritisch katholiek’ noemen, wijst erop dat er aan de situatie van toen nogal wat bezwaren kleefden. Door de vele voorschriften van bovenaf waaraan wij ons dienden te houden, werden wij te weinig geoefend in het nemen van eigen verantwoordelijkheid voor wat we deden en dachten, en in het maken van keuzes voor de rest van ons leven. Het is positief dat jonge mensen van nu wel die eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen, hoewel dat voor hen niet gemakkelijk is, want zij moeten het doen zonder het richtinggevend kader dat wij wel hadden.

Toch ontbreekt het ook nu veel jonge mensen niet aan perspectieven om hun leven zin te geven, zonder zich daarbij aan religie of kerk verbonden te weten.

Meestal doen wij er het zwijgen toe omdat we denken dat het weinig oplevert om met jongeren over religie en zingeving in gesprek te gaan

Monique van Dijk heeft samen met haar collega Jacques Maas een onderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt welke waarden jongeren belangrijk vinden voor een zinvol leven. Zij willen vrij en onafhankelijk zijn, genieten van het leven en een gelukkige relatie opbouwen. Zij vinden echter ook zorg voor milieu en samenleving noodzakelijk. Het zou onterecht zijn de 'jeugd van tegenwoordig' te karakteriseren als niet geëngageerd en vooral gericht op eigenbelang. Enige nuancering mag je overigens wel aanbrengen. Ik was zelf enige jaren geleden betrokken bij een onderzoek onder Haagse scholieren uit de hogere klassen van het voortgezet onderwijs. Het viel ons op dat met name vmbo-leerlingen het levensgeluk in het bijzonder zochten in leuk werk en een gelukkig gezin, terwijl we onder vwo-leerlingen opvallend vaak het verlangen naar 'veel geld verdienen' tegenkwamen. Misschien is dat typerend voor Nederlandse jongeren uit een welvarende samenleving.

Mogelijkheden voor een zinvol gesprek

Als je dit alles overziet, kunnen oud en jong elkaar dan nog verstaan, als het gaat over God, geloof en kerk? Zouden we die uitdaging van een goed gesprek daarover aan durven gaan?

Dan zijn ten minste twee dingen nodig: luisteren naar elkaar en proberen te begrijpen hoe de ander denkt, voelt en leeft. Daarvoor moet er een band zijn tussen de gesprekspartners, zodanig dat zij graag naar elkaars verhalen luisteren. Je mag aannemen dat die band er in de meeste gevallen tussen (groot)ouders en (klein)kinderen wel is.

Dat betekent ook dat wij, ouderen, de jonge mensen serieus nemen als zelfdenkend en verantwoordelijk en hen niet

'in religiosis' willen opvoeden. Van onze kant zouden we hen vrijmoedig en inspirerend onze eigen verhalen kunnen vertellen en ze zo laten zien hoeveel waardevols wij hebben meegekregen vanuit de context waarin wij leefden. En dan zijn niet alleen de inhoudelijke aspecten van onze geestelijke bagage belangrijk, maar ook concrete feitenkennis over de geschiedenis en het heden van christendom en kerk, waarover zij vrijwel niet meer beschikken. Om iets te begrijpen is kennis noodzakelijk.

Maar jonge mensen hebben ook hun verhalen. Hoe kijken zij tegen het leven aan? Wat zijn hun verwachtingen? Wat zijn hun twijfels? Welke wijsheden kunnen zij ons leren? Nieuwsgierige grootouders zijn voor hen uitdagend.

Zo zoek je samen naar wat van waarde is voor een goed en gelukkig leven, naar waar we met z'n allen vandaan komen en naartoe gaan.

Jonge mensen leven in het heden. Daarin speelt ogen-schijnlijk datgene wat boven het concrete nu uitgaat geen bijzondere rol. Voor velen van hen zijn godsdienst en kerk dingen uit het verleden, een andere wereld die met de actualiteit niet veel van doen heeft. Toch denken ze na over wat het leven waardevol maakt, en ze weten dat het niet alleen de materiële zaken zijn die daarin belangrijk zijn. Maar wat dan wel? Wat maakt het leven zinvol? Wat is van waarde? Wat is 'heilig'? Zij willen ook graag een samenleving die rechtvaardig, barmhartig, vredelievend en vooral liefdevol is. Wij zouden hen er dan opmerkzaam op kunnen maken dat die wereld waar zij naar streven, dezelfde is als die in het christelijke evangelie wordt aangetroffen: rechtvaardig, barmhartig, vredelievend en liefdevol. God is niet van een andere, vervlogen wereld, geen fossiel uit het verleden. God is 'van nu', de grond van ons bestaan, de basis van alle zingeving. Hij is actueler dan ooit in een niet zo overzichtelijke wereld waarin jonge mensen zoekend hun weg moeten vinden. ●

God is niet van een andere, vervlogen wereld, geen fossiel uit het verleden. God is 'van nu', de grond van ons bestaan, de basis van alle zingeving

Ik hou meer van de Kerk dan de Kerk van mij. En het is de vraag of het ooit nog goed komt tussen ons.

Geboren in 1955 en opgegroeid in een rooms-katholiek gezin in Tilburg, kreeg ik nog net een staartje van het "Rijke Roomsche Leven" mee.

Als misdienaartje moest ik alle Latijnse antwoorden op de gebeden van Meneer Pastoor uit het hoofd leren. Maar toen ik die vreemde woorden eenmaal kon opdreunen, werd de Heilige Mis voortaan in het Nederlands opgedragen. De kaarsen en de wierook bleven. Gelukkig maar, want ik vond het geweldig dat ik deel mocht uitmaken van het prachtige liturgische spel. Door die theatrale buitenkant drong bij mij langzaam een dieper besef door van iets wat boven het gewone leven uitstijgt, iets wat ik toen als klein jongetje niet kon, en ook nu nog niet kan benoemen en daarom maar 'God' noem. Wat hield ik veel van de Kerk die mij dit allemaal aanbood. Mijn geloof is er gevormd en heeft me niet meer verlaten.

Alles werd problematisch op het moment dat ik ontdekte dat ik op jongens val. Homo zijn was in de jaren zestig *not-done* in mijn omgeving. Alleen in de grote steden als Utrecht en Amsterdam begon homo-emanipatie, maar dat was ver weg voor de onzekere tiener die ik was.

KOMT HET OOIT NOG GOED?

Homoseksualiteit werd liefst verzwegen of er werd smalend of lacherig over gedaan. De meneer van de boekhandel was homo, en de dochter van de slager deed het met meiden, zo wisten de jongens in de straat en ze lachten hen uit. Ik vond het als puber vreselijk om me met zulke mensen te moeten identificeren en zelf onderwerp van spot te worden. Ik schaamde me kapot en stopte mijn seksuele gevoelens liefst ver weg.

Daar kwam nog bij dat de door mij zo geliefde Kerk de homoseksuele daad als zondig beschouwde. Dat bracht me in ernstige gewetensnood. Ik vond niemand met wie ik hierover kon praten, nergens een begripvolle blik of een bemoedigend woord. Het onderwerp werd ook in kerkelijke kringen verzwegen.

Uiteindelijk ontmoette ik iemand die net als ik gelovig was. We hadden lange gesprekken over geloven, over het leven. Hij dacht vrij over geloven en seksualiteit: "Je bent zoals God je geschapen heeft en leef vooral zoals je bent". Wat een opluchting dat je er ook zo tegenaan kunt kijken!

Het werd vriendschap. Het werd méér. Hij was de man met wie ik ging samenwonen, trouwde en met wie ik nu nog mijn leven deel. Een duurzame liefde van meer dan 40 jaar.

Wie haalt het in zijn hoofd om daar iets negatiefs over te zeggen? Juist ja, de Rooms Katholieke Kerk!

Tenminste, de officiële RK Kerk en sommige vertegenwoordigers daarvan. Ik heb priesters gesproken die mijn levenswijze afkeuren en wisten "dat het wel over zou gaan" als ik met een begripvolle vrouw zou trouwen (wie wordt dáár gelukkig van, vraag ik me af). Er waren priesters die aangaven dat ik wat hen betreft niet welkom was bij de communie. Deelname kwam op conto van mijn eigen geweten. Gelukkig zijn er in Nederland genoeg parochies en priesters te vinden voor wie dit probleem niet speelt en waar ik nergens van word uitgesloten. Maar strikt genomen gaan ze daarmee in tegen de regels en voorschriften van de Kerk.

Studentenkerk Maranatha in Tilburg was zo'n open plek. Daar ontmoette ik andere gelovige homo's en lesbiennes. Daar kon de veelkleurige liefde gevierd worden en werd de zegen uitgesproken over de relaties tussen twee vrouwen of twee mannen. Het was ook de thuishaven van de 'werkgroep homoseksualiteit en geloof' waar ik me bij aansloot. Deze werkgroep was op de eerste plaats een lotgenotengroep, waar ook een enkele ouder van een homoseksueel kind zich bij aansloot. We deden pastoraal werk voor jongeren die in de knel kwamen met hun geardheid en hun geloof. We organiseerden gespreksbijeenkomsten en thema-avonden. We hielden roze vieringen in de Studentenkerk die druk bezocht werden.

Het was mooi. Maar op den duur merkten we dat de noodzaak van een lotgenotengroep er niet meer was: ieder van

*We deden pastoraal werk voor jongeren die in de knel kwamen met hun **geaardheid** en hun geloof*

ons had inmiddels zijn of haar eigen weg gevonden. We kregen het gevoel steeds voor de eigen parochie te preken. En jonge homo's in studentenstad Tilburg vonden makkelijk hun weg naar de gespreksgroepen van het COC. De groep hield op te bestaan.

Dat we er nog lang niet zijn met de inclusiviteit van de homogemeenschap binnen de Kerk werd duidelijk toen er een nieuwe pastor werd aangesteld bij Studentenkerk Maranatha. Met bisschoppelijke benoeming én met een conservatieve stellingname. In een kennismakingsgesprek werd hem gevraagd of hij bereid was homoseksuele relaties te zegenen. Niet dus. En of openlijk homoseksuelen mochten deelnemen aan de communie. Hij zou daar dan wel eerst goede gesprekken over willen voeren...

Uiteindelijk was deze houding, samen met zijn verbod op de manier van vieren zoals die gangbaar was in deze studentenparochie, de reden dat de parochianen met pijn in het hart hebben gebroken met de Katholieke Kerk en als zelfstandige Stichting Ekklesia Tilburg zijn verdergegaan.

Zulke ergernissen blijven steeds de kop opsteken. Zoals het debacle rondom de Roze viering in 2017 die aanvankelijk wél en toen toch weer niet in de Sint Jan mocht plaatsvinden. Dat heeft me diep gekwetst. Toen ik kort daarna in Den Bosch was

en gewoontegetrouw de Sint Jan binnenliep om een kaarsje bij Maria aan te steken, ben ik op de drempel omgedraaid. Ik kon het niet opbrengen om naar binnen te gaan. Hier ben ik dus niet meer welkom.

De vraag dringt zich op waarom ik toen – of veel eerder al – niet de deur van de Kerk resoluut achter me heb dichtgetrokken? Ik weet dat zelf ook niet zo precies, maar iets houdt me tegen om me uit te laten schrijven. Misschien is het omdat de RK Kerk voor zo'n belangrijk deel mijn identiteit als gelovig christen heeft bepaald. Misschien omdat ik zo goed begrijp waarom mijn moeder een lichtje aanstak voor Maria als een tante ziek was, of een kleinkind examen moest doen, of de broer van de buurvrouw was overleden. Misschien omdat de cliënten met een verstandelijke beperking waarmee ik mijn carrière lang heb gewerkt, de Katholieke vieringen beleven als troostrijk en blij hoogtepunt van de week, zonder er verder vragen bij te stellen. Misschien ook omdat ik me in een andere Kerk altijd een buitenbeentje zou voelen. Misschien omdat ik wel uit de Kerk kan stappen, maar de Kerk nooit uit mij weg zal gaan. Misschien wel omdat ik meer van de Kerk houd dan de Kerk van mij...

Gelukkig heb ik in Ekklesia Tilburg mijn plek gevonden en midden van andere kritische katholieken en gelovigen van

Capucijnse casuïstiek

allerlei aard. Hier wordt niemand van wat dan ook uitgesloten.

Komt het ooit nog goed tussen de Kerk en mij? Geen idee. Gelukkig is daar "Wij de Kerk", zo las ik in het vorige Magazine, die de strijd oppakt en beetje bij beetje zorgt voor meer zichtbaarheid, meer begrip, meer gelijkwaardigheid.

Een lange weg te gaan, dat wel, maar er is hoop. ●

JAN GLORIUS IS GEBOREN IN 1955 IN TILBURG EN GEPENSIONEERD ACTIVITEITENBEGELEIDER IN DE GEHANDICAPTENZORG. HIJ IS ACTIEF BINNEN EKKLESIA TILBURG IN DE WERKGROEP LITURGIE EN ALS VOORGANGER.

Dit is een verhaal 'uit het Roomse leven gegrepen'. We schrijven voorjaar 1962. De oude katholieke gewoonten waren nog onaangetast. Joannes XXIII bezette al wel de pauselijke zetel, maar het concilie had nog geen besluiten genomen.

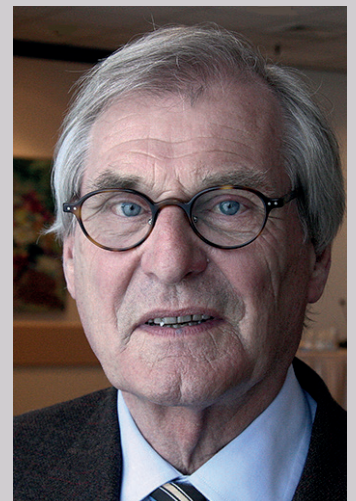
Ik was een jong lid van de St. Vincentiusvereniging, van de 'conferentie' van de Tichelkerk van de paters kapucijnen in de Amsterdamse Jordaan. We hadden de zorg voor 'armlastige' gezinnen die je toen nog redelijk vaak aantrof in die buurt. De Vincentianen vergaderden iedere vrijdagavond in de parochiezaal, waarbij de heren (er waren wel een paar dames bij, maar die waren 'maar' assistenten) de hun toevertrouwde gezinnen de revue lieten passeren en bespraken wat hun noden waren. In de week die daarop volgde, gingen we twee aan twee de ons toegewezen families bezoeken en hen van het nodige voorzien. Een soort voedsel- en kledingbank *avant la lettre*, zou je kunnen zeggen. Er was altijd een pater bij de vergaderingen, soms rector Facundus, maar meestal pater Nolascus, een gemoedelijke, broodnuchtere oud-missionaris. Als de bijeenkomst rond 10 uur was beëindigd togen wij naar de nabije Rozengracht, alwaar wij in de Bols Taverne gezellig gingen biljarten. Ook pater Nolascus toonde zich daar, in pij, zeer vaardig in het hanteren van de keu. Vanzelfsprekend vloaide het bier rijkelijk, met kaasblokjes erbij ter versterking van de maag. Ja, alleen kaas, want het was vrijdag en de onthoudingsplicht was nog volledig geldig. Pas om middernacht, als de zaterdag was begonnen, kwamen de bitterballen uit de keuken.

Voor wat dit laatste betreft was er vier keer in het jaar een probleem. In elk seizoen was er een week waarin de woensdag, de vrijdag en de zaterdag door de Kerk waren aangewezen als vasten- en onthoudingsdagen. Dat waren de zogenaamde *Quatertemperdagen*. Ze vielen in de maanden maart, mei/juni (vlak voor Pinksteren), september en december. En dan niet alleen geen vlees eten, maar ook echt vasten! De grote Vasten werd blijkbaar niet genoeg gevonden voor de boetedoening.

Dat gaf dus een probleem voor ons vrijdags biljartfestijn: om 12 uur geen bitterballen! En dat was des te pijnlijker, omdat we de gewoonte hadden om ons na middernacht naar huis te spoeden via het Leidseplein om daar bij Broodje van Kootje nog een 'broodje half-om' te nuttigen, en dat mocht met Quatertemper ook niet.

Maar priesters hadden in die tijd nog veel macht, en pater Nolascus was daarin als oud-missionaris niet kinderachtig. "Heren", zei hij de eerste keer dat dit probleem zich voordeed, "ik mag dispensaties verlenen en dat doe ik dus nu. De Kerk staat toe om, als het nodig is, in Europese landen de Greenwich-tijdrekening te hanteren. Dan begint de nieuwe dag om tien over half één. Als we nu zorgen dat de bitterballen om twaalf uur op tafel staan en dat we die in veertig minuten soldaat maken, dan hebben we keurig aan de kerkelijke plicht voldaan."

Aldus geschiedde en wij namen dat alles, hoewel we de humor er zeker van inzagen, volledig serieus. Zo Rooms waren we toen nog wel!

KERKELIJKE
MERK
WAARDIG
HEDEN ●

TEKST
HENK BAARS
FOTO
MARIET RIJK

VERLANGEN NAAR GOD

EEN GESPREK MET MARIET RIJK, VROUWE VAN BETHANIË

De Vrouwen van Bethanië, een religieuze congregatie binnen de rooms-katholieke kerk, is opgericht in het bisdom Haarlem in 1919 onder inspiratie van de jezuïet Jac. van Ginneken. De congregatie had tot doel mensen nabij te zijn ter ondersteuning, met vooral geloofsoopvoeding en catechese. Daarbij kenmerkte het werk van de Vrouwen zich van meet af aan door een grote openheid voor niet-katholieken en voor oecumene. Op het moment telt de congregatie nog 11 leden in Nederland en 3 leden in het buitenland, namelijk in Oostenrijk, Spanje en de VS. Een aantal van hen is – ondanks hun vaak hoge leeftijd – nog steeds zeer actief.

Versillende Vrouwen zijn destijds opgeleid in theologische instellingen zoals het eigen studiehuis in Nijmegen. De theologische faculteiten van Amsterdam en Utrecht, in 1967 gestart, zijn inmiddels opgegaan in de theologische opleiding ‘Tilburg University’. De Vrouwen van Bethanië besloten daarom om met hen samenwerking te zoeken. Dit doen zij in de vorm van een donatie van €1.050.000 aan de Stichting Universiteitsfonds Tilburg, de grootste donatie tot op heden voor het universiteitsfonds. Ik spreek Mariet Rijk een van de Vrouwen van Bethanië. Ooit kruisten onze wegen zich op de voormalige Katholieke Theologische Hogeschool te Amsterdam en later binnen de Acht Mei en andere Bewegingen. Ze is op leeftijd, maar bij elk antwoord breekt een diepreligieuze spiritualiteit en verlangen door. Ze ziet de beeldrijke geschiedenis bijna letterlijk voor zich en ik probeer er steeds achter te komen wat het betekent.

Wat is eigenlijk een congregatie? In de huidige tijd begrijpen velen niet meer waar je het over hebt.

“‘Congregare’ betekent eenvoudig ‘samenbrengen’. Nederland is rijk geweest aan ordes en

Ze is op leeftijd, maar bij elk antwoord breekt een diepreligieuze spiritualiteit en verlangen door

congregaties. Vooral de fascinerende 19e eeuw bracht er ontzaglijk veel voort. Er waren extreme noden die niet door de maatschappij en de bestaande ordes konden worden gelenigd. Het begon bijvoorbeeld doordat pastoors, o.a. in het arme Brabant, Twente en Noord-Holland, zagen dat er geen katholiek onderwijs en ziekenzorg was. Zo vroegen ze meisjes van het dorp om les te gaan geven. Dit initiatief vond veel navolging. Dat

behoefde organisatie, verdieping en vorming. Sommigen onder hen hadden 'stichtersbloed.' Misschien is de eerste keer dat het woord congregatie opduikt wel die van de Maria Congregaties gesticht door de jezuïeten. Ze zijn er nog steeds. Een echte lekenbeweging. In ons land en in de Missie hebben we het over congregaties die in het leven zijn geroepen voor actuele noden.

Bij Bethanië werd de inspiratie pregnant weergegeven in het gebed "Heer laat U uit mij groeien waartoe U mij gemaakt hebt." en "laat U toch vinden door hen die U niet zochten."

We gaan en gingen erop uit, vanaf het begin. Het treft mij altijd dat twee jaar na de stichting op het Kopje van Bloemendaal, mensen al begonnen waren in Den Haag, Rotterdam en Amsterdam. Altijd twee aan twee, jong en wel."

Wat voor rol heeft Van Ginneken sj daarin gespeeld?

"Aanvurend en beteuwend. Hij zette een advertentie in *De Maasbode* met de vraag wat de meisjes van een zekere stand met hun leven wilden. Hun leven geven voor een groter doel: de bekering van Nederland!? Daar reageerden enkele vrouwen op. Van Ginneken correspondeerde twee jaar met hen. Zij speelden zelf een belangrijke rol bij de totstandkoming van 'het Gezelschap'. In 1922 kwam het tot een eerste leefregel, waarbij het idee van geestelijke gastvrijheid essentieel bleek. Ik benadruk graag dat het belangrijk is dat je eerst flink met elkaar omgaat alvorens tot dit soort verbanden te komen. Want je moet samen door veel heen, ook al heb je elkaar gevonden in een grote Inspiratie. 21 juni 1919 wordt de stichtingsdatum van het Gezelschap."

In 1957 ben je zelf ingetreden. Hoe ging dat?

"Dat is een hele weg geweest. Ik was thuis de enige dochter, mijn moeder was ziek maar ik mocht naar het gymnasium, daarna naar de kweekschool in Den Haag. Ik wilde naar God. Ik heb eerst lesgegeven in moeilijke wijken in Den Haag. Een gek detail: op mijn fiets kwam ik dikwijls langs een bakkerij. De lucht van versgebakken brood en tegelijk de moeilijke omstandigheden en het verdriet over mijn moeder, gaven mij kracht om ertegen te kunnen. Verdriet en geluk kunnen dicht bij elkaar liggen. Bij mij rijpte de gedachte dat actie en contemplatie samengaan en ik wilde iets met het Wóórd, de taal. Na mijn opleidingsjaren ging ik op aanraden van priester Nico de Rooij op bezoek bij de benedictinessen, dat bleek het toch niet te zijn. Later zei hij tegen mij: 'er zijn verschillende manieren van jezelf weggeven. Je talenten proberen te gebruiken in dienst van het komende Rijk van God is er een van.' Heel belangrijk voor mij was: 'ik wil recht naar God'. Onderweg daarnaartoe blijkt er dan van alles te gebeuren. Ik houd van alles wat

*Bij mij rijpte de
gedachte dat actie
en contemplatie
samengaan en ik
wilde iets met het
Wóórd, de taal*

mooi is. Alles viel op zijn plaats tijdens een kerstnachtviering bij de Vrouwen van Bethanië. Toen wist ik: hiermee wil ik verder, en ik heb nooit meer elders gezocht. In 1967 ben ik begonnen met mijn theologiestudie aan de KTHA. Ik had al gestudeerd aan de mo A-opleiding theologie in Breda. En aan ons eigen studiehuis. Zo kon ik hier de doctoraalopleiding volgen. Maar mijn opleiding ligt inmiddels een tijd achter mij. Ik heb met mijn studie mooie dingen kunnen doen. In mijn hele Bethaniëleven ben ik verlangend gebleven om te studeren en te reflecteren over wat we meemaakten en wat er in de wereld gebeurde. Daarin werd ik meegenomen door de grote mensen uit onze traditie. Zoiets zou ik iedereen gunnen."

Je geeft zo nu en dan aan dat Bethanië op zijn eind lijkt te lopen. Maar er is blijkbaar nog geld.

"Van dit vermogen leven en werken wij in onze huizen. We werden hierbij vanaf het begin financieel gesteund door mensen die ons werk belangrijk vonden. Later kregen de leden ook AOW. Maar nu de congregatie kleiner wordt is veel van dat gezamenlijk opgebouwde vermogen niet meer nodig. We leven in gemeenschap van goederen en alle verdiensten gaan in een gemeenschappelijke pot. In de loop van de tijd moesten we als bestuur het pijnlijke besluit nemen het ene na het andere huis te sluiten. Daarbij blijft dat het bestuur haar eerste verantwoordelijkheid houdt naar haar leden toe om voor hun levensonderhoud garant te blijven staan. Daarnaast is besloten om de financiën die over zijn, tijdens ons Bethaniëleven goed te bestemmen. Dit volgens de richtlijnen van ons materieel testament, in samenspraak met elkaar en het bisdom. Nu biedt het de prachtige gelegenheid om werk te ondersteunen van anderen, die dit doen in een geest en met een spiritualiteit die in Bethanië wordt herkend en omarmd.

Zo is opnieuw de theologische universiteit in Tilburg/ Utrecht in beeld gekomen. Het is fijn dat wij op deze manier kunnen blijven bijdragen aan een goede geestelijke toerusting en oriëntatie voor vrouwen en mannen in de samenleving en

FOTO

MARIET RIJK

de Kerk van nu.

Oprichten van een beweging is spannend, afbouwen ook. Zolang we kunnen, blijven we meedenken in de Raad van Toezicht die de aangestelde mensen begeleidt.”

Jullie zijn eigenlijk postmodern avant la lettre, zeer op het individu gericht. Mochten mensen, mogelijk met het oog op de noden van deze tijd, een dergelijk religieus verband willen waar moeten ze dan op letten?

“Dat klopt van dat postmoderne. Maar dit dan vooral vanwege een bekommernis, gegeven dat individualisme, om de gelovige en spirituele banden tussen mensen te wekken en versterken.

Als ik erover nadenk dan is het essentieel om voor ogen te houden:

Waar wil je naartoe als nieuwe club? Wat is de kern van deze beweging die we willen behoeden? In welke fase van het geestelijk gesprek bevinden wij ons? Kunnen we binnen die richting met elkaar samenwerken? En nog belangrijker: kan de oorsprongsgenade van die onderneming worden gedeeld en herkend blijven door de deelnemers?

Van Ginneken onderhield twee jaar lang een briefwisseling met de vrouwen die later medestichteressen zouden worden van ‘het Gezelschap.’ Je ziet hierin die betugelende en aanvurende liefde. Enthousiasme en ordening zijn beide nodig. Er is veel te doen, maar wat moet ik doen, en uit welke kracht?

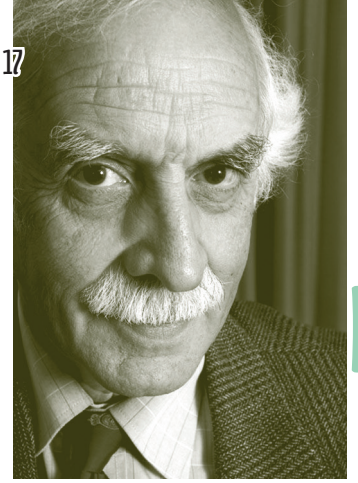
VOOR WIE MEER WIL LEZEN: IN JUNI KOMT ER EEN BOEK UIT OVER DE VROUWEN VAN BETHANIË: ***MET DE MOED DER HOOP*** DOOR GABRIELLE DORREN (UITG. VERLOREN).

Het is fijn dat wij kunnen blijven bijdragen aan een goede geestelijke toerusting en oriëntatie voor vrouwen en mannen in de samenleving en de Kerk van nu

In Bethanië zijn we als gemeenschap jaarlijks bij elkaar gekomen. In de jaren dat er iets gekozen moest worden, zoals een nieuw bestuur, dan was dat aan een Algemeen Reglement gebonden.

We konden jarenlang moeilijk als hele gemeenschap tot een bindende verwoording op schrift komen van wat ons allen bezielt. De Regel van onze congregatie lag alweer een eind achter ons. Van jaar tot jaar werkten we wel van daaruit en naar vernieuwing toe. En op 14 januari 2013 is er op papier een *geestelijk testament* gekomen. Alles met het oog op de vraag: dient het ons nu? En wat zou een komende generatie eraan kunnen hebben?” ●

ERIK JURGENS

GODSSPRAAK - EN SPREKEN OVER GOD

Prachtig woord, godsspraak, waarmee wij de mededelingen van heidense orakels aanduiden, zoals die in Delphi. Maar ook in het bijbelse Israël! Saul had alle dodenbezweersters "weggemaaid uit het land". Maar als de Heer geen antwoord geeft op zijn hulpgeroep, nu de Filistijnen met een grote legermacht tegenover hem staan, dan roept Saul om een dodenbezweerster. Deze 'heks van En-Dor' wordt gevonden. Saul gaat er vermoemd heen. Ze roept Samuël op uit het dodenrijk. Saul krijgt van deze geest fors op zijn donder, omdat hij niet heeft vertrouwd op de ENE (lees I Samuël 28, prachtig verhaal).

Was dit een Godsspraak?

In de Naardense bijbel van Piet Oussoren heet God, althans in het Oude Testament, 'de ENE'. Begrijpelijk, immers 'Hoor Israel, Adonai is onze God, Adonai is de ENE, alleen', dat is het kerngebed van het jodendom. 'Adonai' vervangt de naam van God. Het eerste gebod zegt immers dat je Gods naam niet ijdel mag gebruiken. Strikt uitgelegd mag Zijn naam zelfs niet worden uitgesproken. Maar wij van het Nieuwe Testament voelen ons vrij: je leest in onze vertalingen Jahweh, Jehovah, God, de Heer, de Eeuwige. In meer orthodox-protestantse kring bestaat nog eerbiedige voorzichtigheid in het gebruik van de Godsnaam. Katholieken zeggen zonder schroom – zij het in het Latijn – Deo volente, of schrijven D.V., 'als God het wil'. Reformatorische christenen zeggen dan 'sub conditione Jacobi'. Een verwijzing naar Jacobus 4 vs 15 'als de Heer wil en wij leven, doen we dit of dat...'. Ja, als de apostel het zelf gebruikt dan mag het, mits in het Latijn...

Die unieke vondst, die ENE God tegenover al die heidense goden, is overgenomen in het christendom en in de islam. Als Paulus in Athene komt, bij de vroegchristelijke gemeente daar, dan bezoekt hij de rechtbankheuvel, de Areopaag (Handelingen 17). Die staat vol altaren voor de verschillende goden. Maar ook een, voor de zekerheid, gewijd 'aan de ongekende God'. Er staat in het Grieks 'theoï agnostooi'. Een 'agnost' offert dus nog steeds op dit altaar!

Slim speelt Paulus daarop in als hij zegt juist deze ENE God te verkondigen (want Die was toen nog niet drievuldig...).

Merkwaardig hoezeer het christendom is afgedwaald van dat eerste gebod, zijn Naam met eerbied gebruiken. Ik heb mij altijd afgevraagd hoe wij als christenen hiertoe zijn gekomen. Joden en moslims heiligen de Naam, maar wij niet.

De gebruikelijke vloek is helaas al eeuwen dat God ons moge verdoemen als... (al werd dat bij nette mensen 'potverdomme'). Je mag ook niet bij zweren bij Zijn naam (Mat. 5:35). Toch zweren wij, zelfs officieel, "Zo waarlijk helpe mij God almachtig". Ik vermoed dat voor ons Jezus belangrijker is dan de ENE, ook al is die ENE de 'almachtige vader'. Jezus ons laten verdoemen gaat daarom te ver. Hij verloste ons van de erfzonde, toch...? Die almachtige vader mag het wel. We hadden de godslastering trouwens al begaan op het concilie van Nicea (in het jaar des Heren Jezus 325), door vast te leggen dat de ENE drievuldig was. Sindsdien zijn we van god los.

CO
LU
MN.

TEKST
RIET BOS
FOTO
PEXELS | STOCK

BIJBEL EN BARBECUE

NU DE ZOMER IS AANGEBROKEN IS HET OOK WEER TIJD VOOR DE BARBECUE. WAAR VROEGER STANDAARD DE HAMBURGERS, WORSTJES EN SPEKLAPJES BEREID WERDEN, IS TEGENWOORDIG DE VRAAG: VLEES OF VEGA? WAT ZEGT DE BIJBEL EIGENLIJK OVER DIT ONDERWERP? EN ZOULDEN CHRISTENEN VEGETARISCH MOETEN ETEN?

OF

BIJBELSE AANWIJZINGEN INZAKE VLEES EN DIERENRECHTEN

In Genesis scheidt God de mens die de aarde onder zijn gezag mag brengen (mag benutten). Maar pas bij de zaaddragende planten en de vruchtbomen wordt gezegd dat dit de mens tot voedsel zal zijn. En zo begon de mens als vegetariër. Overigens gold dit ook voor de dieren: zij kregen de groene planten als voedsel. Na de zondvloed voert God echter een beleidswijziging door: voor Noach en zijn zonen mag alles wat leeft en beweegt tot voedsel dienen. Als er maar geen bloed meer in zit (dit vormt de basis voor de praktijk van ritueel slachten, waarbij dieren leegbloeden). In Leviticus worden de regels verfijnd: alleen reine dieren mogen worden gegeten. Zo eten orthodoxe joden nog steeds geen varkensvlees.

In het Nieuwe Testament vinden we vooral verhalen met betrekking tot offervlees: mag je dat eten als het aan heidense goden was geofferd? Ja, dat mag, want heidense goden zijn immers geen goden/God. Vegetarisme wordt niet aangestipt, integendeel: Jezus voedt een menigte met vijf broden en twee vissen... hoewel we dat natuurlijk niet letterlijk geloven. Volgens de Bijbel hebben dieren wel degelijk rechten: ze mogen niet wreed worden behandeld, hun bloed mag niet worden gegeten (want dat is heilig), ze hebben recht op rust en mogen niet economisch worden uitgebuit. Dieren staan weliswaar onder gezag van de mens, maar dit houdt niet een

soeverein beschikken in. En rituele slacht – hoe omstreden ook – gaat altijd gepaard met de erkenning dat het leven van het dier aan God toebehoort.

CHRISTENDOM EN VEGETARISME

Vegetarisme is ontstaan ongeveer acht eeuwen voor Christus, onder boeddhisten en hindoeïsten die geen geweld jegens dieren toelieten. Evengoed werd er wel ritueel geslacht. Ook bij de Oude Grieken aten enkele religieuze groeperingen geen vlees om dezelfde reden.

Met de komst van het christendom veranderde dit. Ethisch gebaseerd vegetarisme verdween. Wel werd binnen een ascetische levensstijl (denk aan monniken en enkele kerkvaders) geen vlees genuttigd. Maar wel vis. Dit was ook het geval op de latere verplichte Rooms-Katholieke onthoudingsdagen. De oudere lezers herinneren zich vrijdag visdag. Pas in de twintigste eeuw wordt een vegetarische leefstijl populair onder sommige christenen – dit laatste dan meestal uit milieu-overwegingen.

BIJBELS RENTMEESTERSCHAP EN VLEES

Het rentmeesterschap is een bekend begrip uit de Bijbel. God heeft de mens geschapen en hem de wereld gegeven om

TIP

VOOR UUTJE

Vooruitlopend op het oktobernummer van *Mariënborg Magazine*, waarin we aandacht willen besteden aan het beroemde werk *De Witte Kruisiging* van Marc Chagall, attenderen wij u graag op een lopende tentoonstelling in Museum Krona in Uden.

De wereldberoemde kunstenaar Marc Chagall bracht in zijn werk de werelden waarin hij leefde en die hij zelf creëerde samen. Oost en west, jodendom en christendom en volks- en moderne kunst. De stad waarin hij woonde, een andere waarnaar hij verlangde en een zelfgeschapen derde. Het verenigen van al deze werelden maakte hem uniek, beroemd en bemind. Het is nu 35 jaar na zijn dood en de grenzen tussen culturen en religies lijken opnieuw getrokken te worden. Dit maakt Chagalls (religieuze) kunst en zijn visie op de wereld als vluchteling actueler dan ooit.

In Museum Krona in Uden is daarom tot en met 26 september de tentoonstelling *Tussen werelden. Chagall & hedendaagse kunstenaars* te zien. Kunstwerken van Marc Chagall en meer dan tien hedendaagse kunstenaars ontmoeten elkaar in deze expositie. De litho's, schilderijen, video's en installaties leggen de spanning tussen religies en culturen bloot.

De tentoonstelling combineert het werk van Chagall met dat van hedendaagse kunstenaars en hun zoektocht naar identiteit. Ze staan net als Chagall met één been midden in de hedendaagse kunstwereld en met het andere in een cultuur met een eigen religie en tradities waarvan zij deel uitmaken of hebben uitgemaakt. Ze werken op het snijvlak van geloof en ongeloof, liberaal en orthodox, internationaal en lokaal, eigentijds en traditioneel. Een spanningsveld dat wereldwijd voelbaar is, ook in ons gesecculariseerde land.

Bij deze tentoonstelling gaf Berne Media het boek *Tussen werelden. Chagall & hedendaagse kunstenaars* uit. Boek en expositie werden samengesteld door Wouter Prins (senior-conservator van Museum Krona), Joël Cahen (gastcurator en voormalig directeur van het Joods Historisch Museum) en Ronit Eden (gastcurator). Het boek is in beperkte oplage beschikbaar en is verkrijgbaar aan de balie van Museum Krona voor €19,95.

Voor informatie en openingstijden: www.museumkrona.nl

In Bijbelse tijden bestond het probleem nog nauwelijks: vlees eten was een luxe en de wereldbevolking was aanzienlijk kleiner van omvang

over te heersen, beter gezegd: deze te beheren. Maar God is en blijft de eigenaar. Hieruit vloeit voort dat wij zorg moeten dragen voor de schepping, zodat deze in stand blijft.

Uit dit oogpunt bezien zou een goed christen het eten van vlees moeten vermijden: vleesconsumptie geeft een hoge uitstoot van broeikasgassen. 1 kilo rundvlees zorgt voor ongeveer 22 kilo CO₂. Vleesvervangers leveren slechts enkele kilo's CO₂. Veehouderij is verantwoordelijk voor 80% van de ontbossing in het Amazone-gebied. En dan vergeten we nog: fijnstof, stikstofverbindingen, dier-ont-rende bio-industrie, enzovoort

In Bijbelse tijden bestond het probleem nog nauwelijks: vlees eten was voor de meeste mensen een luxe en de wereldbevolking was aanzienlijk kleiner van omvang. Rond het jaar 1 leefden er naar schatting 200 tot 300 miljoen mensen, nu bijna 8 miljard (dat is 8.000 miljoen). Dit maakt het probleem acuter.

Ook in Rome is men zich bewust van de grote zorg om de aarde: in de encycliek *Laudato Si'* roept paus Franciscus op om met eerbied om te gaan met de aarde en de schepping te behouden. Dat kan onder meer door een gewijzigde consumptiestijl.

TERUG NAAR ONZE BARBECUE

Concluderend is een barbecue zonder vlees uit oogpunt van milieu en rentmeesterschap de beste keuze. Maar o, wat kan dat vlees toch lekker zijn.....

De polderoplossing? Voeg meer vegetarische keuzes toe (internet geeft leuke ideeën), neem kip in plaats van rund, eet je gewone maaltijden zonder vlees. ●

Wat je ook kiest: eet smakelijk!

TEKST
THEO PAUL
FOTO
N-YTHING DESIGN

Dit artikel is overgenomen uit het Duitse weekblad *Christ in der Gegenwart*. De auteur, Theo Paul, was van januari 1997 tot september 2020 vicaris-generaal van het bisdom Osnabrück.

De leegte der godshuizen in tijden van corona is een beeld voor de crisis van het christelijke geloof. Dat te verdragen kan ook ruimte vrijmaken voor het geheim van het leven en het verlangen naar God.

EEN KERK VAN VRAGEN

Spiritualiteit na corona

Na enige jaren ontmoette ik een vroegere metgezel uit het kerkelijk jeugdwerk opnieuw. We studeerden aan dezelfde universiteit, zij het niet dezelfde studie. Hij was later bij de milieubeweging betrokken geraakt, vooral bij de ontwikkeling van duurzame energieproductie, stichtte een gezin en vond met hen een thuisbasis in een levendige kerkgemeenschap.

Ons gesprek kwam ook op het lidmaatschap van een kerk. Ik was er niet over begonnen. Hij vertelde me dat hij vanwege een financieel schandaal van een bisschop de kerk verlaten had. Zijn *Kirchsteuer* (in Duitsland betaalt ieder via de belasting mee aan de kerk, AvT) betaalde hij weliswaar nog maandelijks trouw, maar anders: die ging naar een sociaal-pastoraal project in Brazilië. Steeds weer benadrukte hij: “Ik ben niet uit de kerk weggegaan vanwege het geld. Ik kan echter met de beste wil van de wereld sommige standpunten van de kerk niet meer onderschrijven. De aan het licht gekomen gevallen van misbruik binnen de kerk hebben mij in mijn mening gesterkt.”

‘GEDEUKT’ EN EEN BONTE MENIGTE

Terwijl hij zo sprak proefde ik dat hij als geëngageerd gelovige met deze hele toestand niet blij was. Hoe kan een weg terug naar de kerk eruitzien? Het werd me duidelijk hoe moeilijk een terugkeer voor betrokkenen is. In onze binnenkerkelijke kringen wordt veel over ‘evangelisatie’ en ‘missie’ gesproken. Wat betekent dat in het geval van deze betrokken christen? Zijn vertrek was een uitdrukking van woede en teleurstelling. Na een gesprek van drie uur, zat ik met een gevoel van onmacht en hulpeloosheid in mijn kamer. Mijn innerlijke stem meldde zich gekweld sussend: lidmaatschap van een kerk is toch niet bepalend; het belangrijkste is het geloof in Jezus Christus. Waarom kerk? Je kunt toch ook christen zijn zonder de kerk. Is dat zo? Kerklidmaatschap is tegenwoordig moeilijk te verkopen. In veel gesprekken heb ik de indruk gekregen dat het zich afwenden van religie niet zelden de keerzijde is van te hooggespannen verwachtingen.

Er is een ‘gedeukte’ kerk en dat zal ook in de toekomst zo zijn, wist paus Franciscus in zijn apostolisch schrijven over de vreugde van het evangelie te melden. Natuurlijk kunnen we beschrijven wat precies ‘kerk’ bepaalt, maar tegelijkertijd weten we niet waar de grenzen van de kerk liggen. Van begin af aan is ze een gemeenschap van mensen, met hun krachten en zwakheden. Zij is, zoals Augustinus het uitdrukt, een *Res mixta*, vrij vertaald: een zeer bont gezelschap. De kerk is heilig en heeft tegelijkertijd steeds opnieuw behoefte aan reiniging, zegt de dogmatische constitutie *Lumen Gentium* van het Tweede Vaticaans Concilie. De kerk is er voor rechtvaardigen en onrechtvaardigen, onnozelen en schranderen, neuroten en zonderlingen, voor intellectuelen, sympathisanten, fanatici, freaks, huichelaars en mensen als Natanaël, “een mens zonder bedrog” (vgl. Joh. 1,47). Kerk bestaat uit heel deze bonte menigte uit alle rangen en standen.

HADDEN WE NIET OOK EEN GELOOF?

Twee maanden na de moord op zeven trappisten in Algerije, werd daar op 1 augustus 1996 ook de dominicaanse pater

en bisschop van Oran, Pierre Claverie, samen met zijn jonge begeleider omgebracht. “De kerk voltooit haar roeping en missie als zij tegenwoordig is op plaatsen van gebrokenheid, waar de mensheid wordt gekruisigd in haar vlees en eenheid”, zo beschreef Claverie ooit de opdracht van de kerk. Aanwezig zijn op plaatsen van gebrokenheid in het leven, of aan de randen van de maatschappij zoals de geloofsgemeenschap zelf. Daarbij zal ook ervaren worden dat veel moeite tevergeefs is. Ondanks alle inspanningen, hervormingen en transparantie zal het niet altijd lukken om te overtuigen.

De Tübingse pastoraaltheoloog Ottmar Fuchs wees erop dat de zielzorg op de eerste plaats beschouwd werd vanuit het oogpunt “om in te grijpen, om succes te hebben in het bijstaan, om invloed te hebben bij de mensen.” Ook moet zij iets in beweging brengen in de structuren van kerk en maatschappij. “Ik weet al lang dat dit concept, hoewel niet helemaal verkeerd, ook niet het enige is. Want wat als het succes in de zin van interventie, dus de doorbreking en de vernieuwing, niet komt? Houdt dan de ontmoeting op? Nee, dan begint het volgende, minstens zo belangrijke gedeelte: present te zijn, ook als er geen succes is. Een zuivere tegenwoordigheid, zonder voorwaarde, een nabij-zijn en nabij-blijven, voortdurend (bijstand is een kenmerk van de geest van God, die zich nooit uit de voeten maakt!). Deze wijze van presentie vraagt tijd, dikwijls meer tijd dan het consult, af en toe zelfs schrikbarend veel tijd. Ze is gratis, maar niet voor niets”, aldus Fuchs.

Islamitische leerlingen plaagden hun niet-islamitische klasgenoten met de opmerking: “Jullie hebben niet eens een religie!” Daarop gingen zij naar hun klasseleraar en vroegen hem: “Hadden wij vroeger niet ook zoiets als een geloof? Kunt u ons daar eens iets over vertellen?” Voor mij is dat een bemoedigend bericht: door de ontmoetingen met vreemde religies en culturen, kan een nieuwsgierigheid naar de eigen wortels worden gewekt. In gesprekken met leraren wordt de ontwikkeling gedurende de laatste jaren zichtbaar. De kinderen hebben als ze op school komen zo goed als geen ervaring met het christelijk geloof, laat staan met de kerk. Hoe kan in deze situatie godsdienstonderwijs eruitzien? Is er een motiverend aanbod, waar een contact beleefd, nieuwsgierigheid naar het geloof gewekt wordt?

Ik zie ten tijde van deze corona-epidemie de lege kerken en kapellen. Deze leegte is voor mij een teken des tijds. Een vage godsdienstigheid is nog zichtbaar. Iets moet er nog wel zijn. Veel van onze tijdgenoten breken niet enkel met de kerk, maar met het geloof als geheel. Steeds meer jongeren kunnen hun geloof niet kwijtraken, omdat ze het nooit gehad hebben. Het christelijk geloof is daarmee echter niet zomaar verdwenen.

Onze christelijke geschiedenis laat zich zien – in lege kerken. Ze staan er, men gaat er binnen en steekt een kaarsje aan. Zeker in tijden van crisis wil men deze plekken en deze tekens niet missen. Altijd weer is in dit soort situaties sprake van her-evangelisatie, her-kerstening en zelfs ‘re-katholisatie’. Dat helpt ons echter niet verder. Restauratie van oude toestanden kan niet het doel zijn. Paus Franciscus benadrukt: “De nieuwe evangelisatie moet een nieuw besef van de fundamentele rol van iedere gedoopte inhouden.” En: “De evangeliserende gemeenschap plaatst zich door werken en gebaren in het dagelijks leven van anderen, verkleint de afstand (...) De evangeliserenden hebben de ‘geur van schapen’, en ze luisteren naar uw stem.” We hebben het evangelie nodig. Deze getuigenis is geen vroom ritueel dat we uitspreken, om vervolgens een evangelisatie-strategie te kunnen presenteren. Het is veel meer een getuigenis van onze levenstoestand: het Woord van God blijft ons oriëntatiepunt.

LAZARET EN ZURDESEM

De jezuïet Medard Kehl publiceerde in 1993 in het Duitse magazine *Stimmen der Zeit* het veelgeprezen artikel “Kirche in der Fremde” (Kerk in den vreemde). Intussen hebben we als Volk Gods een lange weg in den vreemde afgelegd. We zijn met een “radicale pluraliteit” van de moderne tijd geconfronteerd, aldus de Duitse filosoof Wolfgang Iser. Is de pluraliteit in willekeur en oppervlakkigheid, in onverdraagzaamheid en individualisering, in apathie en onverschilligheid jegens anderen, in verlies van solidariteit met de lijdende mens en in doorgeslagen zelfontplooiing omgeslagen?

Dit beeld uit de coronatijd zal ik nooit vergeten: paus Franciscus, helemaal alleen op het volledig ‘mensverlaten’ plein voor de Sint Pieter, spreekt een gebed uit voor de slachtoffers van de pandemie. Verdringen we de grote – ook kerkelijke – leegte, het wijdverbreide gebrek aan perspectief? Paus Franciscus duidt de kerk ook aan als ‘veldlazaret’. Met dit beeld wil hij ons bemoedigen, dat we ons niet van de wereld afscheiden, maar ons bezighouden met de kwalen die lichamelijk, geestelijk en spiritueel onze tijd bepalen. De kerk heeft veel ervaring met lazaretten, met ziekenhuizen, die vaak ontstaan zijn door een impuls vanuit het evangelie.

De lege kerken hebben ertoe geleid dat wij in een razend tempo onze digitale presentie uitbouwen. Wat anders alleen via langdurige onderhandelingen mogelijk zou zijn, gebeurt in deze crisis in zeer korte tijd. Deze ‘virtuele vroomheid’ zal blijvend onze omgang met de nieuwe media beïnvloeden. Hoe zal de kerk als sociale communicatie- en ervaringsgemeenschap met de ‘beeldschermkerk’ omgaan? Deze uitzonderings-toestand kan aanmoediging zijn om ons te verhouden tot de leegte, het vreemde, om nieuwe vormen van kerk-zijn te

ontwikkelen, ook als we geen recept voor de verkondiging in een seculiere maatschappij hebben. We spreken nochtans van het ‘zout der aarde’, het ‘licht der wereld’, en van ‘zuurdesem zijn’. Deze Bijbelse beelden maken duidelijk dat het evangelie de wereld doordringt. We kunnen het niet binnen de kerk houden.

IK BLIJF GEWOON AANWEZIG

De Franse kardinaal Emmanuel Célestin Suhard (1874-1949), aan wie de kerk veel impulsen en analyses te danken heeft in het omgaan met crisissen en nieuwe starts, werd eens gevraagd hoe iemand een effectief getuige van het evangelie kan zijn. Zijn antwoord: “Getuige zijn, dat is niet propaganda bedrijven; het is ook niet shockeren. Het is zó leven, dat dat leven onverklaarbaar was als er geen God zou zijn.” Het gaat om de vaardigheid van overtuigingskracht. Niet het voornemen te willen overtuigen bepaalt de effectiviteit van een geloofsgetuigenis in een complexe werkelijkheid. Of we als christen geloofwaardig zijn, het geloof en vertrouwen waard, bepalen we niet zelf. Het hangt van onze omgeving af. Uiteindelijk vertrouwen we diegene die “alles bij iedereen teweegbrengt” (1 Kor. 12,6). Beslissend is dus of Hij onder ons komt.

Daarbij is het niet onze taak alle vragen te beantwoorden. Om het met de theoloog Johann Baptist Metz te zeggen: het gaat erom onbeantwoorde vragen onvergetelijk te maken. Als gelovigen hebben we niet enkel antwoorden te geven, maar hebben we altijd nog een vraag te stellen. Deze vraag kan een gebed zijn. Er zijn momenten dat we zeggen kunnen: ik weet het niet, ik begrijp het niet. Afhankelijk van de context van het leven wordt door deze bekentenis empathie gewekt. Ik creëer een opening, een lege plek, waar ruimte is voor vragen naar hoop, naar toekomst – naar God.

Ik blijf gewoon aanwezig. Deze eenvoudige presentie biedt ruimte voor het onuitsprekelijke en voor inlevingsvermogen. Het is een nabij-blijven en het verdragen van machteloosheid. Het gaat om solidariteit met wat op dit moment niet te veranderen valt. Kerkelijk leven is geen succesverhaal. Het is een verhaal vol conflicten, dat in het alledaagse leven geleefd wil worden – zoals ooit in Nazaret. Deze nuchtere bekentenis kan moeilijk of te weinig lijken voor sommige mensen, niettemin kan het spreken over het mysterie van ons leven en ons geloof een hulp zijn. Want tot dit mysterie behoren weten en niet-weten, vertrouwen en niet-vertrouwen, geloven en twijfelen. Ik kan mij thuis voelen in deze spanning. ●

UIT: *WOCHENZEITSCHRIFT CHRIST IN DER GEGENWART* (NR. 38/2020, FREIBURG I. BR., WWW.CHRIST-IN-DER-GEGENWART.DE)

Vertaling: Arthur van Tongeren

GRENZELOOS gelooven

Synodale raadpleging in Nederland te laat?

Al voordat ik geboren was, was er het Israëlisch-Palestijns conflict. Ik ben van 1952 zeg ik er dan maar voorzichtigheidshalve bij. Het was het eerste onderwerp van de meest recente bijeenkomst van het Europees Netwerk Church on the Move, waarvan de Mariënburgvereniging lid is. Een vrijwel hopeloos conflict waarin de partijen het blijkbaar nodig hebben dat het voortziet. Kwamen we tot nieuwe inzichten? Nee natuurlijk niet, wel dat serieus partij kiezen niets oplost. We schreven een brief naar de Raad van Europa om ons vanuit de INGO (internationale niet-gouvernementele organisaties) te mengen in het koor van vragers om dialoog. Hoe lang nu al niet? Als kritisch katholieken hebben we bij de Raad van Europa een officiële NGO ingeschreven. Er is een raad van 300 NGO's op Europees niveau, waarvan wij er een zijn. Als je een beetje werkt, kun je echt invloed hebben in Europa. Onlangs was er een wisseling van voorzitters en leidinggevende commissies. Opvallend is dat steeds meer posities worden ingenomen door mensen uit Oost-Europese landen. Met name voor het mensenrechtenwerk is dat erg interessant. De Europees Netwerkvergadering gaf nog meer informatie, want levert het Synodale pad in Duitsland nu echt wat op? Aanvankelijk was er veel tegenwerking, nu lijkt zelfs het Vaticaan een draai te maken want de Bisschoppensynode stapt in een nieuw proces. Paus Franciscus zal in oktober een driestaps synodale reis inluiden, met breed, wereldkerkelijk overleg. Dat zal moeten leiden tot de Bisschoppensynode over synodaliteit in het najaar van 2023. Het Vaticaan maakte de aankondiging onlangs bekend. Het secretariaat-generaal van de bisschoppensynode in het Vaticaan, onder leiding van kardinaal Mario Grech, heeft een document van zeven bladzijden gepubliceerd met details over de nieuwe procedure. De centrale nieuwigheid is dat - vergelijkbaar met de buitengewone Bisschoppensynode over de Pan-Amazoneregio in 2019 - de synode niet alleen in het Vaticaan zal plaatsvinden, maar vooraf een synodale route zal afleggen en zelf al

deel zal uitmaken van de Bisschoppensynode. Op deze wijze zal de Bisschoppenvergadering elke bijzondere Kerk van de vijf continenten erbij betrekken en zich in drie stappen ontwikkelen: diocesaan, continentaal en universeel. De Duitsers vonden dat groot nieuws, net als de Italianen en de Britten in de vergadering. Maar ik maakte de opmerking: zijn we daarmee niet te laat in Nederland? We deden het al met onze pastorale concilies en pastorale raden, maar er werd niet geluisterd en de signalen werden niet opgepikt. Nu is de goegemeente in Nederland zo conservatief geworden dat je je af moet vragen of een raadpleging nog wat op zal leveren voor kritisch katholieken. Want het is in meer gesecculariseerde landen van essentieel belang hoe mensen die om allerlei redenen uit de kerk vertrokken zijn er nu over denken. Met andere woorden, alle ooit gedoopten moeten geraadpleegd worden. Onze kardinaal is beslist geen pausfan. Zal hij het ruimhartig uitvoeren? Ik waag dat te betwijfelen. Maar het is toch zo eenvoudig. De Britten probeerden het al eerder uit en zij kregen duizenden antwoorden. Ze gaven mij de tip de volgende vragen te gebruiken:

1. *Wat geeft je vreugde in en om de kerk?*
2. *Waar maak je je zorgen om?*
3. *Waar is de kerk voor?*
4. *Wat moet er veranderen?*

Dat kunnen we als vereniging ook wel zelf aanpakken. Aan de slag dus.

Henk Baars

HUUB SCHUMACHER

ZONDER EEUWIGHEID IS HET GEEN LEVEN

Typisch eigenlijk dat het je altijd weer ontroert om verhalen te horen zoals over een tuinman die, op zijn laatste benen lopend, op woensdag nog slaplantjes zet en donderdags dood naast zijn slabed gevonden wordt; of over een kind dat bij oorverdovend oorlogsgeweld in de schuilkelder naast mama vredesduifjes zit te tekenen; of – nog eentje – over een joodse man die in de propvolle treinwagon op weg naar Auschwitz met zijn vrouw overlegt hoe hun kind moet heten dat over vier maanden geboren gaat worden...

Typisch ja, die ontroering, want heel snel daarna maken die gevoelens, bij mij althans, plaats voor andere, voor trieste, ja zelfs hopeloze; zo in de richting van: 'Wat heeft al die inzet – sla planten, vredesduifjes tekenen, een naam voor je kind bedenken – voor zin? Het is immers boter aan de galg gesmeerd, maakt toch allemaal niks meer uit, heeft geen enkel effect voor de realiteit'. Je herkent ze vast wel, dit soort overwegingen. Met gemak verdrijven ze die oorspronkelijke ontroering.

Waarschijnlijk omdat ik er zelf midden in zit... dit soort ondermijnende gedachten kunnen vandaag de dag ook je inzet voor de kerk behoorlijk onderuit halen. Zo had ik er weer even flink last van, enkele maanden geleden, toen wij thuis onszelf voor het zoveelste jaar – en dat vinden we niet meer dan normaal – een slag in de rondte gewerkt hadden om, met het oog op de Goede Week en Pasen, voor onze 40 mensen tellende huisgemeente tot fijne en zinvolle vieringen te komen. Weet je, zo gauw Jezus eind december geboren is, begint het bij ons al te malen: wat gaan we doen met de Goede Week en Pasen? Hoe gaan we het vormgeven? Wat voor thema's geven we de vieringen? enzovoort. O ja, je doet dat beslist óók uit ontroering want waar haal je anders de energie voor dit soort zaken vandaan? Als Pasen eenmaal achter de rug is, kun je de uren dat je bezig was (met voor elk van die dagen een eigen verkondiging, een eigen aansprekend tafelgebed, erbij passende liederen op papier zien te krijgen, de ruimte aan te kleden, liturgieboekjes te maken, enz.) maar beter niet optellen want je zou ervan schrikken, zó ontzaglijk veel tijd. Maar dan... berg je maar, alsof de duivel ermee speelt, dan komt toch weer die vraag die zich, ook na zo'n 'paas-inzet', onverbiddeijk opdringt: 'Waar doen

we het voor? Het groepje dat ervan geniet is zo klein... en wat heeft het feitelijk bij hen uitgewerkt? Behalve dat ze het mooi vonden hoor je maar weinig inhoudelijks...' Gevolg: weg ontroering... En nu ik toch over mezelf bezig ben: m'n columns hier in dit blad... als er dan eindelijk weer eentje op papier staat, geeft het best wel even een kick, maar ook dan fluistert de slang vanuit de boom: 'Wat richten ze uit? Dacht je dat ze de bisschoppen uit hun eeuwigdurende winterslaap halen? Mooi niet hoor, de kerk blijft net zo suf als altijd.'

Lieve lezer, hoe blij was ik met de uitleg van Drewermann van dat verhaal over die vrouw in het Marcusevangelie die vlak vóór Jezus' lijden en kruisdood zijn voeten zalft met kostbare balsem! Nuchter bezien is die handeling van de zotte! Enkele dagen later immers zijn die voeten nog slechts flarden doorspijkend vlees, smerig van bloederig zweetvuil dat van zijn benen druipt. 'Zonde van het geld', zeggen omstanders. Maar... voor die vrouw en voor Jezus is het dat niet; beide zijn ten diepste ontroerd. Volgens Jezus blijft dit voor altijd herinnerd.

Hoe dat kan? Omdat haar daad boordevol liefde zit. En liefde ontroert; zij maakt de eeuwigheid weer in ons los. Hoe zinvol daarom dat vredesduifjes-tekenende-oorlogskind, en het slaplantjes zetten, en die twee op weg naar de gaskamer die hun komende kind nog een naam geven... en, ja, óók de inzet voor de kerk. Wat je uit liefde doet is immers nooit zinloos; zelfs de dood kan dat niet vernietigen. 't Is duidelijk: zonder eeuwigheid is het geen leven.

CO
LU
MN.